

Tony Kronevi, vet. med.dr; toxikolog-patolog-teratolog. Danderyd 20050918
Ridvägen 13 A. 182 39 Danderyd. Tel: 08 -7530664
*Kunskap om skador av långsiktig hälsopåverkan från den omgivande yttre och inre miljön.
Sakkunnig i rättsfrågor om kemiskfysikaliska faktorer i samband med sjukdomstillstånd.*

Länsstyrelsen i Skåne Län
Förvaltningsavdelningen
Rättssektionen
Christina Cinthio
205 15 Malmö

Överklagande av Helsingborgshems besked till miljödomstolen i ärende:1998-1578 (2005-08-30).

Som ombud för Börje Wigström har jag gripit in för att ge honom mitt stöd och den sakkunskap som jag besitter. Jag undrar också varför myndigheter och samhället inte ger det stöd **som lagen säger**. Det är också viktigt hur **utredningar och åtgärder** görs när man gör en **riskbedömning i en toxisk inomhusmiljö**.

Det är också viktigt att man lyssnar på den klagande och att miljöbalken får det utrymme som lagen säger.

Försiktighetsprincipen, bevisbörderegeln och inte minst **försiktighetsprincipen** är viktiga faktorer att beakta när man utreder och åtgärdar en **sjuk inomhusmiljö**.

Tyvärr är det också så när det gäller **byggfusk** att gällande lagar kan vara tillåtande men inte tvingande och där det **politiska systemet har en låg prioritering**. Det kan också vara så att: Ett dåligt förslag kan vara bra för den som har nytta av det.

Tyvärr går i bland politiken före en korrekt rättstillämpning även när det gäller miljöfrågor. Eftersom det inte finns krav på att en nämndeman i en miljönämnd skall ha den kunskap som krävs är risken alltför stor att han/hon bifaller ett beslut som inte är **miljöriktigt** eftersom nämndemannen kan fås att rösta enligt de önskemål som partiet lägger fram.

Det talas om amnesti för flyktingar i vårt land och att det är långa handläggningstider och att dessa stackars människor bryts ner och att deras psykiska lidande kan vara både långt och sjukdomsalstrande. Då vill jag med skärpa betona att det finns människor som är flyktingar i sitt eget land och som kan ha ett långt lidande bakom sig och där de sakta bryts ner av en inomhusmiljö som varken samhälle, politiker eller sjukvården vill ta ansvaret för. Dessa stackars människor som är en andra klassens medborgare som inte samhället vill ta ansvar för kan utsättas för den häxjakt som innebär att de i många fall klassas som fuskare. Dessa stackars olycksbarn har inte alltid haft något val när det gäller val av bostad, men tyvärr har vissa människor hamnat i något som de inte förstår förrän det är för sent.

Eftersom Helsingborgshem och många andra fastighetsägare har en övertro på att ventilation är lösningen på dåligt inomhusklimat är det istället så här: En vanlig uppfattning är att ett väl fungerande ventilationssystem är tillräckligt för att transportera bort **emitterade substanser** och därmed förhindra att dom som vistas i byggnaden utsätts för emissioner. Så är dock inte fallet. Ventilationssystem är inte konstruerade för att bota **sjuka hus**. Man måste avlägsna roten till det onda, alltså måste man åtgärda och förhindra att det uppstår emissionsproblem i lokalen/bostaden. Ventilationen i sig är inte lösningen när man åtgärdar eftersom det finns en grundorsak som först måste lösas. Dessutom är det ett stort **energislöseri** som belastar **landets energiförsörjning**. Det är också så att många hyresgästers inomhusklimat är så stort

av mikrobiella och kemiska belastningar att man vädrar ut sina bostäder året om med påföljd att värdefull energi slösas bort. Dessutom om man har emissionsproblem är risken uppenbar att **ventilationskanalerna smutsas ner av det mögel som sugts in i ventilationskanalerna** och helt plötsligt har man skapat ytterligare ett problem istället för att förhindra ett.

Jag vill också påpeka att den beställning som gjordes av Helsingborgshem och där de anlidade miljötekniker Jan Trygg från J&W gav mig fler frågor och en del anmärkningsvärda uttalanden som kanske så småningom kan bli besvarade. När det gäller Resultaten från J&W och där jag jämförde dem med den undersökning som gjorts av Svante Nygård (instituttet för inomhusmiljö och hälsa) är J&W:s resultat anmärkningsvärt låga i vissa delar av rapporten. Bilagorna 1-4. Dessutom har inte något i rapporten visat på att det finns skälig anledning till att ta ett helhetsgrepp av inomhusmiljön. Dessutom verkar inte Miljönämnden ta Institutet för Inomhusmiljö och Hälsa på något större allvar. Men de undersökningar och mätningar som har gjorts av nämnda institut visar på att vi står inför **stora prövningar som samhället måste ta på större allvar**. Lidingö, Vagnhärad, Olof Palmes gata i Stockholm och Min bostad på Dalhem har på senare tid omfattats av dessa undersökningar som i absolut högsta grad är seriösa.

Det enda som visade på problem i Wigströms bostad var kvalsterhalterna som var anmärkningsvärt höga i madrasserna. Har man en torr miljö kan ej heller kvalster tillväxa. Alltså måste det till fukt för att även kvalster skall bli ett problem. **Nu säger Helsingborgshem att Wigströms problem är självförvållade** och att det är hans ohygien som har åsamkat hans egen ohälsa. Det skall också betonas att den nya ventilationen har gett problem som innebär att det har blivit mycket mer damm i bostaden, detta tillsammans med den fukt som på sommarhalvåret kan stiga till uppemot 85% vissa dagar. Märk väl dessa höga fuktvärden har inte påverkats av varken duschning eller upphängd tvätt i badrummet. Värt att notera är att J&W:s miljötekniikers utvärdering vid undersökningen av hans bostad gav ett svar som löd så här: **Undersökning gjordes inte i badrummet eftersom hyresgästen vistas där så kort tid**. Märk väl han hade ändå bett att de skulle ta hänsyn till badrummet eftersom han kände att där var mycket fuktigt. Bilaga:5. Men den förrådskvalsterallergi han har, nämns aldrig i något sammanhang när man pratar om hans inomhusmiljö. Förrådskvalster trivs i mycket fuktig miljö. Husdammkvalster är en mycket förlegad uppfattning att det enbart skulle bero på hur rent man har i sin bostad. Fukt är i alla förhållande och för all slags kvalster beroende av fukt för att leva och utvecklas.

Vidare står det under Aldehydvärdena 3:e stycket att det är troligt att de senare **uppmätta aldehydvärdena härstammar från Wigströms egendom**. Vi står fast vid denna uppfattning, säger Kerstin Johansson på Helsingborgshem.

Vid punkt 4.2: Åtgärder står det följande som är en stor kränkning och något som har berört honom väldigt illa eftersom det inte är sant. Han har inte vid något tillfälle varit hotfull mot de hantverkare som har varit här och gjort sitt jobb. Däremot har han påpekat för både J&W och Anticimex representanter att han kommer att anmäla dem för de **oseriösa besiktningar** som han anser att de har gjort. Vidare står det ytterligare en gång i Helsingborgshems rapport om ett uppförande som aldrig har ägt rum i hans bostad.

Vidare står det på sidan: 4 J&W rekommenderade även att ventilationsdonet för avluft av kryppgrund skulle flyttas så att avluften inte kommer ut vid marknivå. Detta har inte skett eftersom nuvarande placering varken påverkar Wigströms lägenhet eller upplevs som problem enligt Helsingborgshem. Man blir mållös när man läser Helsingborgshems rapport. Att få en rapport som säger att rekommendationen är att flytta ventilationsdonet men inte gör det med

anledning av att de säger att det inte påverkar hans lägenhet eller att han inte upplever det som ett problem är ej heller sant. Han har väntat på den här åtgärden tillsammans med många andra men har fått till svar att vi avvaktar Länsstyrelsens besked. Punkt slut. Det är alltså inte **Wigström som har varit anledningen till att åtgärder inte har gjorts. Det är i första hand Helsingborgshems ovilja att överhuvudtaget göra något alls.** Och där miljönämnden stödjer sig på att Länsstyrelsens besked avvaktades.

Helsingborgshem nämner också att föroreningar inte kan kontaminera tilluften. Men en sak vet jag och det är att ventilationskanalen av frånluften i Wigströms bostad är mycket förorenad och måste åtgärdas.

Krav som ställs för att om möjligt få en frisk bostadsmiljö-1: kryppgrunden skall saneras och mätas. **Det räcker inte att göra provisoriska åtgärder med att täta lite här och där.** Gasformiga ämnen som det är frågan om i kryppgrunden gör att man inte kan gardera sig med tätningar för att stänga ute de mikroskopiska ämnen som med all säkerhet släpps igenom. Det är också minsta motståndets lag som gäller för att ett ämne skall bryta igenom den skyddsbarriär man tror sig ha byggt upp.

Krav-2: **Ventilationen måste kontrolleras noga med tanke på att det finns en förorening i systemet.**

Krav-3: Om man inte kan garantera ett friskt ventilationssystem måste man återgå till det gamla systemet med självdrag och en separat köksfläkt som man kan reglera själv.

Krav-4: Misstanke finns också om att ytterväggarnas luftspalt är feldimensionerade så att kondens uppstår. Dessutom måste resten av väggarna undersökas och åtgärdas eftersom tidigare egna undersökningar har visat på vattenskada och att det har funnits mikrobiell påverkan. **Gipsskivor är grogrund för en av de giftigaste giftsvampar som finns i vårt samhälle** i framförallt byggnader som kan ha för höga fukthalter. Det behöver inte vara frågan om en regelrätt fuktskada för att svampen stachybotrys chartarum skall få fäste på en gipsskiva. Bilaga: 6. Troligen är gipsskivorna en av anledningarna till de problem som finns i inomhusmiljön hos Wigström.

Krav-5: **Badrummet har en mycket hög fuktighet** som kan komma av åtgärden som gjordes 1999 och som omfattades av att man påförde en avjämningsmassa som inte hunnit torka innan man la på plastgolvet. **Man har i princip byggt in fukten i golvet** som alltså visar på mycket hög fuktighet. Man måste mäta upp fukten på golvet och på väggen och göra de åtgärder som är nödvändiga. Dessutom i badrummet sitter frånluftsdonet vänt från duschen och kan alltså inte ta emot fukten från duschen. Kravet är att frånluftsdonet skall flyttas mot duschen så att så optimal verkningsgrad som möjligt uppnås för att evakuera den överskottsfukt som bildas i badrummet.

Krav-6: parkettgolvet i vardagsrummet har svarta prickar och sprickor som också måste undersökas.

Krav-7: Ventilationsdonet för avluft av kryppgrund måste flyttas vid entren så att avluften inte kommer ut vid marknivå. Visst är det ett bekymmer att ha det så här.

Jag vill också betona att Miljöansvarige på Helsingborgshem Kerstin Johansson intervjuades av TV-4 Öresund som sändes i TV i juli 2004. I den här intervjun svarade hon så här på en journalists miljöfråga: **Det är bättre att bo hos Helsingborgshem än att bo ute på gatan.**

Dessutom gav hon svaret till en journalist på Helsingborgs Dagblad att man inte skulle tvätta i badrummet och att man skulle vara försiktig med duschandet. En hyresgäst blev

beskylld för att vara ohygienisk för att hon gjorde just dessa sakerna och att de mögelproblem som uppstod var hyresgästens fel. Noteras kan att Helsingborgshem vid ombyggnaden gjorde uttag för både el och vatten för att man skulle kunna tvätta med egen tvättmaskin i badrummet.

Wigström har inte kunnat sova i sovrummet på ett antal år. Han har sin sovplats i vardagsrummet på en tältsäng. Hans sociala liv är mer eller mindre förstört på grund av den miljö och bostadssituation han har tvingats till.

Wigströms psyke pendlar mellan hopp och förtvivlan och han undrar när den här mardrömmen skall ta slut.

Tidigare blev han erbjuden andra lägenheter. En lägenhet i ett annat område och liknande lägenhet visade sig ha liknande problem som den nuvarande, något som Helsingborgshem inte talade om. **Han skulle alltså komma till ett annat liknande helvete men i en annan del av staden.** Han tackade givetvis nej. Det andra erbjudandet visade sig vara i ett höghus som jag också tackade nej till. Några fler erbjudande kom aldrig.

Hans advokat och jag har gjort framstötningar flera gånger om att han ville ha en annan men frisk bostad. Men tyvärr blev det inte så.

Två andra bostäder som han har bebott när hans nuvarande bostad har fått vissa saneringar, har också varit behäftade med allvarliga inomhusmiljöproblem eftersom han blev mycket sjuk där också.

Detta är allmännyttan som gör så här. Vi har också ett miljökontor som verkligen gör vad de kan för att behaga politikerna i den här kommunen genom att ta beslut som gynnar fastighetsägaren.

Miljöchefen i kommunen har ett treårigt förordnande som bara förlängs i det fall de är nöjda med hans uppdrag. Följaktligen måste han dra åt samma håll som de som eventuellt förlänger hans förordnande, därför är många av miljöärendena färgade av politiskt godtycke. Politikerna i Helsingborgshems styrelse och de politiker som sitter i Miljönämnden har ofta samma politiska uppfattning och ger inte efter för en enskild hyresgästs klagolåt.

Tyvärr är det också så att en bostad som har börjat utredas av Miljökontoret på grund av miljöproblem och där hyresgästen har flyttat ofta får till följd att **bostaden inte utreds färdigt** utan en ny hyresgäst flyttar in utan att få vetskap om vad som väntar. Följden blir att den här hyresgästen också blir sjuk. **Jag vet att vissa bostäder har haft sex sju olika hyresgäster under kort tid utan att bostaden har blivit friskare.** Miljöchefen och hans medarbetare måste ta ett större ansvar och inte lägga över enkla ärenden på Miljönämnden som sen skall överklagas till Länsstyrelsen där ärendet sen ligger i flera år. Hur många människor orkar kämpa med sådant här motstånd.

Det finns också frågor kring nedlagda soptippar i Helsingborg, en fråga som jag ventilerade i Helsingborgs dagblad 2004-12-19. Det finns en misstanke om att alla deponier av avfall inte har blivit redovisade av Miljökontoret. Sen 1996 har det dessutom producerats drivgas på Filbornaanläggningen. Dessutom har det deponerats miljöfarligt avfall på Filbornaanläggningen i många år. **Det är med andra ord en anläggning som ger**

omgivningen, politiker och miljövärdande myndigheter något att tänka på när vi nu har bostadsområden så tätt inpå den här anläggningen. Hur mycket drivgas som kan ha läckt ut med jämna mellanrum från anläggningen skulle vara intressant att få veta. Hur giftigt är det som med vindens hjälp driver in på bland annat Dalhemsområdet? Kan det finnas en urlakning av giftiga ämnen från soptippen som kan sprida sig och belasta angränsande områden som exempelvis bostadsområdet **Dalhem, som ligger i den absoluta riskzonen.**

För cirka två månader sen både såg och hörde Wigström en hyresgäst som grävde för en glasad uteplats. Hyresgästen visade på sopor som han hittade i marken. Djupet som grävdes var cirka 0,5 meters djup. Vad kan man hitta om man gör en noggrannare kontroll och går på djupet.

2005-09-16 pratade Wigström med en person som bor på ett område som ligger strax intill Dalhemområdet (Kjellstorp) och som är bebyggt med HSB-bostäder från 1971. alltså byggdes det här området strax innan Dalhemsområdet som byggdes 1972-74. Damen, Wigström pratade med påstod att det vid grävningar för inte så länge sedan hittades massor av sopor i marken. Dessutom har han pratat med äldre människor som påstår att Dalhemsområdet var täckt av sopor på en del av Dalhemsområdet. Dessa deponier skall ha ägt rum på 1920-30-talet kanske något senare. Detta är uppgifter som Wigström har fått sig förmedlade av människor som med säkerhet vet att det finns stora mängder sopor på Dalhemsområdet, sopor som bland annat **kan ha karaktären miljöfarligt avfall.**

Nu har det getts ett ultimatum till ansvariga i kommunen och ansvariga på Filbornaanläggningen att de utsläpp och de besvär som omgivningen besvärats av skall **upphöra senast inom en tidsperiod av 8 månader.** Omgivningen har besvärats av Filbornatippen i flera år. **Besvären har bara ökat i omfattning och är i dag en av anledningarna till att det finns en stor andel sjuka människor just på Dalhemsområdet.**

Bilagor-7,8,9: innehåller förteckning över sopdeponier i Helsingborg som gränsar till Dalhemsområdet. Finns det fler soptippar som inte är utsatta på kartan?

Men man får inte stirra sig blind och se ett problem som är grunden till alla de andra problemen. Man måste se helheten men ändå bearbeta varje del i problematiken var för sig.

Krypgrunden i sig är en riskkonstruktion som måste ses över. Ventilationen har inte blivit den succe som Helsingborgshem väntade sig. Tvärtom har det blivit en försämring av inneklimatet med den här ventilationen.

Bilaga-10: Brev till kronevi från Wigström där problematiken kring inomhusmiljön med bl.a ventilationen utvecklas i ett antal punkter. (2004-05-06)

Med vänlig hälsning

Tony kronevi